

**муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа № 31**

Утверждено на заседании МО
учителей осетинского языка
и литературы

 Чараева Т.Ц.
от 28.08.2023 протокол № 1

Утверждаю
Директор МБОУ СОШ № 31
З.А. Варзиева
28.08.2023 протокол № 1

**РАБОЧАЯ ПРОГРАММА по осетинскому языку
для учащихся 11-х классов по УПМ «Ирон æвзаг»
автор – Кудзоева А.Ф.
(2023-2024 учебный год)**

2023-2024 г.

ИРОН АҢВАДЖЫ АХУЫРАДОН ПРОГРАММАЕ 5–11-АМ КЪЛÆСТÆН

Æмбарынгæнæн фыстæг

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг»-ы кусæн программае (5 – 11 къл.) арæзт у ахæм бындураваæраг документтæм гæсгæ:

- Федеральный закон от 29.12.2012 N 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» (ред. от 29.12.2017);
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1577);
- Федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1578);
- Ирон æвзагды программае 1 – 11 кълæстæн (ныффидар æй кодта Цæгат Ирыстон – Аланийы Ахуырад æмæ наукайы министрæд 2017 азы).

Цæгат Ирыстоны-Аланийы ис дыууæ падзахадон æвзагды: ирон æмæ уырыссаг. Ирон æвзагæй адæм пайда кæнынц се ’рвылбоны царды æмæ æхсæнадон-политикон, барадон, наукон, культурон архайды, ахуырад æмæ аивадон-дзырдон сфæлдыстады. Уый у æвзагон/ныхасон армаг хъахъхъæныны æмæ йæ иу фæлтæраей иннаемæ дæттыны сæйраг фæрæзтæй иу.

Ирон æвзагды лексикон-грамматикон, стилистикон фæрæзтæ сты хъæздыг, йæ аивадон-нывгæнæн мадзæлтæ – бирæ æмæ ахадгæ. Уымæ гæсгæ æвзагæн йæ бон у царды домæнтæн дзуапп дæттын, йæ размæ æвард хæстæ æнæкъуылымпыйæ æххæст кæнын. Йæ ахуыр кæнын ахъаз у уырыссаг æмæ æндæр æвзагтæ хуыздæр æмæ æнцондæраей базонынæн дæр.

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг» скъоладзаутæн зониндзинадтæ дæтты мадæлон æвзагды тыххæй, амонь, æвзагæй алыхуызон уваерты куыд пайда кæнын хъæуы æмæ йæ кæцы хайтгæй, уый; скъоладзау ахуыр кæны ирон культураейы удварнон хъæздыгдзинад æмæ литературае, æмзонд у йæ адæммæ, стæй хайджын кæны æппæт адæмты культурон-историон фæлтæрддзинадæй.

Предмет «Ирон æвзаг» ахуыр кæныны сæйраг *нысанттæ* сты:

1) ирон (мадæлон) æвзагмæ æмбæлгæ ахаст хъомыл кæнын, куыд культурæйы вазыгджын фæзынд æй æмбарын кæнын;

2) удварнон-эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын кæнын;

3) мадæлон æвзаг ныхас кæныны æмæ ахуырадон архайды сæйраг фæрæзтæй иу, адæймаджы архайды бæлвырд къабæзты зониндзинадтæ райсыны мадзал, æхсæнады фидаргонд этикон нормæтæ базоныны амал кæй у, уый æмбарын кæнын;

4) вазыгджындæр иумæйагахуырадон арæхстдзинадтæ æмæ универсалон ахуырадон архайдтытæ (архайды нысан амонь, фæтк ын æварын, библиографион агуырд кæнын, алыхуызон æвзагзонынадон дзырдæтты æмæ æндæр æвзаерæнты хъæугæ информаци арын, уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй æмæ Интернетæй, тексты мидисыл кусын) базонын кæнын;

5) æвзагды системæйы арæзты тыххæй æмæ, куыд кусы, уый тыххæй, ирон литературон æвзагды стилистикон фæрæзтæ æмæ сæйраг нормæты тыххæй зониндзинадтæ райсын; æвзагон фæзындтæ уынын, иртасын, кæрæдзиуыл сæ барын, классификаци сын кæнын æмæ сын аргъ дæттыны ахуырадон æмæ æндæр арæхстдзинадтæ рæзын кæнын;

6) дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурае, ныхас кæнынимæ баст архайды хуызтæй, æвзагды фæрæзтæй алыхуызон уваерты пайда кæныны æгъдауттæ, ныхасы этикеты нормæтæ базонын; активон дзырдуат хъæздыг кæнын;

7) зониндзинадтæ æмæ арæхстдзинадтæй практикон хуызы пайда кæныныл ахуыр

КӘНБІН.

Ахуырадон предметы нумайаг характеристика

Ирон æвзаг скъолайы ахуыр кæныны сæрмагонд нысæнттæ сты: скъоладзаутæм коммуникативон, æвзагон, лингвистикон æмæ культурæзонæн компетенцитæ рæзын кæнын.

Коммуникативон компетенци нысан кæны мадæлон æвзагæй ныхасы алыхуызон уавæрты, ныхасы темæ æмæ нысæнттæм гæсгæ пайда кæнынмæ арæхсын; дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæйы бындуртæ зонын; скъоладзау цы кары ис, ахуыры алы къæпхæнты (5 – 7, 8 – 9, 10 – 11 кълæсты) йæ фæлтæрддинад æмæ психологион минниуджытæ цавæр сты, уымæ гæсгæ ныхас кæнынмæ арæхсын.

Æвзагон компетенци у:

зонын:

- мадæлон æвзаг куыд нысанон системæ æмæ æхсæнадон фæзынд;
- æвзагæн йæ арæзт;
- æвзаг куыд рæзы æмæ дзы куыд пайдагæнæн ис;
- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ;
- фæг дзырдуатон æрмæг;

пайда кæнынмæ арæхсын:

- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæй;
- æвзаг æмæ ныхасы аивгæнæн мадзæлттæй;
- алыхуызон лингвистикон дзырдæттæй.

*Лингвистикон компетенци*мæ хауынц скъоладзауты зониндзинадтæ наука «Ирон æвзаг»-æй, йæ хæйттæ æмæ æвзаг наука æгъдауæй ахуыр кæныны нысæнттæ, стæй, ирон æвзаджы фæрстытæ цы ахуыргæндтæ иртæстой, уыдоны тыххæй æрмæг зонын.

Культурæзонæн компетенци баст у, æвзаг националон культурæйы тыххæй дзурыны формæ кæй у, уый æмбарынадимæ, адæмы æвзаг æмæ истори баст кæй сты, ирон æвзагæн националон-культурон æууæлтæ кæй ис; ирон ныхасы этикетты нормæтæ зонынимæ.

Ахуырады сæйраг иумайаг хæстæ æмбæлгæ хуызы æххæст кæнæн ис, æвзаг æмæ ныхас тынг хорз зонгæйæ. Коммуникативон æмæ культурæзонæн компетенцитыл фылдæр ахуыр кæнынц ныхасы рæзтыл кусгæйæ, лингвистикон компетенци та рæзы, æвзаджы системæ ахуыр кæнгæйæ.

Ирон æвзаджы программæйы æнгом баст сты йæ дыууæ структурон хайы: «Æвзаджы системæ» æмæ «Ныхасы рæзт» – ныхасы культурæ рæзы, æвзаджы системæ, йæ 'гъдæуттæ ахуыр кæнгæйæ; æвзаджы системæ та æмбæртгонд цæуы ирон ныхасы хуызæгты (алыхуызон текстты) бындурыл.

Амынд нысæнттæ къухы бафтыны тыххæй æххæст кæнын хъæуы ахæм **хæстæ**:

- скъоладзаутæн базонын кæнын, æвзагыл æхсæнады царды цы хæстæ æвæрд ис, цавæр бынат ахсы ирон адæмы царды, цæмæй хъæздыг у, цавæр сты йæ аивгæнæн мадзæлттæ; бæлвырд зониндзинадтæ раттын ирон литературон æвзаджы фонетикæ, графикæ, орфоэпи, орфографи, лексикæ, морфемикæ, дзырдарæзт, морфологи, синтаксис, пунктуаци æмæ стилистикæйæ, стæй, райст зониндзинадтæй практикон архайды куыд пайдагæнæн ис, уый тыххæй;

- скъоладзауты ныхас рæзын кæнын: хъæздыг сын кæнын сæ активон æмæ пасивон дзырдуат, раст аразын сæ ныхасы грамматикон сконд; архайын, цæмæй базоний лите- ратурон æвзаджы нормæтæ, зоной æмæ арæхсой алыхуызон коммуникативон уавæрты дзургæ æмæ фысгæ ныхасæй раст æмæ уæгъдибарæй пайда кæнын;

- амонын æмæ хуыздæр кæнын орфографин æмæ пунктуацион арæхстдинадтæ æмæ фæлтæрддинадтæ;

- хи ныхасы арæзтмæ хъус дарын;

- ахуырадон æмæ наукон литературæимæ кусын, алыхуызон дзырдуеттæй æмæ æндæр æххуысгæнаг литературæйæ, уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæ æмæ Интернетæй хъæугæ æрмæг исын.

Ирон æвзаджы программæ базоныны удгоймагон, метапредметон, предметон фæстиуджытæ

Удгоймагон фæстиуджытæ:

1) ирон æвзаг ирон адæмы сæйраг национ-культурон хæзнатæй иу кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзаджы ахсджиаг бынат адæймаджы интеллектуалон, сфæлдыстадон æмæ удварнон рæзты уынын;

2) ирон æвзаг эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзагæн аргъ кæнын зонын, сæрыстыр дзы уæвын; ирон æвзаджы сыгъдæгдзинад куыд националон культурæйы фæзынд æмбарын æмæ йæ хъахъхъæныныл архайын; хи ныхасы культурæ бæрзонд кæнынмæ тырнын;

3) дзырдуат хъæздыг кæнын грамматикон фæрæзтæ зонын, хъуыдытæ æмæ æнкъарæнтæ раст æмæ уæгъдбарæй æвдисынмæ арæхсын; хи ныхасæн раст аргъ кæнын.

Метапредметон фæстиуджытæ (скъоладзаутæ сæйраг иумæйаг программæ куыд базонынц, уый æвдисæнтæ):

1) ныхасон архайды æппæт хуызтæ зонын:

хъусын æмæ кæсын:

- тексты темæ æмæ йæ сæйраг хъуыды, стиль бæрæг кæнын;

- кæсыны алы хуызтæ зонын (агурын, æркæсын, зонгæ кæнын) æмæ сæ алыхуызон стильтæ æмæ жанрты текстты пайда кæнын;

- тексты хъæугæ хъусынгæнинаг агурын;

- цалдæр текстæн сæ хуыз æмæ сæ мидис абарын;

- алыхуызон фæрæзтæй (уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй, компакт-дисктæй, Интернеты фæрæзтæй) хъæугæ æрмæг исынмæ арæхсын;

- дзырдуетты алы хуызтæй, æххуысгæнаг литературæйæ (уымæ электронон хæсджытыл дæр) уæгъдбарæй пайда кæнын;

- бæлвырд темæйæ æрмæг æмбырд кæнын æмæ йæ систематизаци кæнын зонын; хи хъаруйæ хъусынгæнинаг агурын; кæсгæ æмæ хъусгæйæ цы æрмæг базыдтой, уый ивын, æвæрын æмæ хъусын кæнын;

- ныхасон зæгъдтытæ сæ мидисмæ гæсгæ æрæмных кæнын æмæ абарынмæ арæхсын, сæ стилистикон хицæндзинадтæ æмæ æвзагон фæрæзты æвзарын;

- ныхасы хуыз иртасын æмæ ивын зонын;

- текстмæ байхъусын кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йыл бакусынмæ арæхсын (пълан, хи ныхæстæй дзурын, конспект, аннотаци);

- тексты сæйраг æмæ фæрссаг хъусынгæнинаг иртасын; тексты темæ æмæ идея бæрæг кæнын;

- текстмæ байхъусыны кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ бындурыл ныхас аразын, диалогты архайын, хи фиппаинагтæ дзургæйæ æмæ æнкъарæнтæ æвдисгæйæ;

- нывтæм гæсгæ диалогтæ хъуыды кæнын;

- диалоджы архайынмæ æмæ йæ аразынмæ арæхсын;

- текстæн лексикон-грамматикон æмæ стилистикон раиртæст кæнын;

- алы хуызты фысгæ æмæ дзургæ тексттæ, ныхасы стильтæ æмæ жанртæ аразынмæ арæхстдзинад æвдисын, кæрæдзиймæ ныхас кæныны уавæр, йæ нысан æмæ адресат хынцгæйæ;

- хи хъуыдытæ дзургæ æмæ фысгæ формæйы раст, уæгъдбарæй дзурынмæ арæхстдзинад æвдисын, текст аразыны нормæтæ æххæст кæнын (логикондзинад, ны-

хасы хэйтты кэрэдзи фæдыл раст æвæрд, сæ бастдинад, темæйæн дзуапп дæттын), æцæгдинады хабæрттæ æмæ фæзындтæм раст ахаст æвдисын;

- монолоджы (таурагъ, æрфыст, тæрхæттæ; монолоджы алы хуызты бастдинаедтæ) æмæ диалоджы алы хуызтæ (этикетон, диалог-бафарст, диалог-разæнгард кæнын, диалог-дзурджыты цæстæнгасты æвдыст æ. æнд.) зонын;

- дзургæйæ нырыккон ирон æвзаджы сæйраг орфоэпион, лексикон, грамматикон, стилистикон норматæ æххæст кæнын; фысгæ ныхасы орфографи æмæ пунктуацийы сæйраг æгъдауттæ æххæст кæнын;

- этикеты норматæ æххæстæнгайæ ныхасы архайынмæ арæхсын;

- ныхас кæнгæйæ, цæсгомты, къухы змæлдтытæй хъæугæ хуызы пайда кæнын;

- хи ныхасы мидисæн, æвзагон арæзтæн аргъ кæнын; грамматикон æмæ ныхасон рæдыдтытæ арын æмæ сæ раст кæнын; хи тексттæ хуыздæр кæнын æмæ редакци кæнын;

- чысыл хъусынгæнинагтæ, реферат, доклад кæнынмæ арæхсын; быцау ныхасы архайын, актуалон темæтыл дзурынмæ арæхсын;

2) райст зонындзинаедтæй, арæхстдинаедтæй, фæлтæрддинадаей æрвылбоны царды уавæрты пайда кæнын; ирон æвзагыл цы предметтæ ахуыр кæнынц æмæ цы æндæр уавæрты бахъæуы, уым мадæлон æвзагæй пайда кæнын;

3) альварс адæмимæ ныхас кæнын зонын, иумæйаг хæстæ æххæст кæнын, быцау ныхасы архайын, актуалон темæты фæдыл дзурын; этикетон ныхасы нормæты националон-культурон норматæ зонын æмæ сæ пайда кæнын формалон æмæ æнæформалон уавæрты.

Предметон фæстиуджытæ:

1) зонын æвзаджы сæйраг функцитæ, ирон æвзаг куыд ирон адæмы националон æмæ паддзахадон æвзаг, адæмы æвзаг æмæ культурæйы бастдинад, мадæлон æвзаджы бынат адæймаг æмæ æхсæнады царды;

2) æмбарын мадæлон æвзаджы бынат ирон гуманитарон наукаытæ æмæ ахуырады;

3) базонын мадæлон æвзаджы наукон зонындзинаедты бындуртæ; йæ æмвæзад æмæ иуæгты бастдинады æмбарынад райсын;

4) базонын лингвистикайы бындурон æмбарынадтæ: лингвистикæ æмæ йæ сæйраг хэйттæ; æвзаг æмæ ныхас, ныхас кæнын, дзургæ æмæ фысгæ ныхас; монолог, диалог æмæ сæ хуызтæ; ныхас кæнын уавæр; дзургæ ныхас, наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стильтæ, аивадон литературæйы æвзаг; наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стильты æмæ дзургæ ныхасы жанртæ; ныхасы функционалон-хъуыдыйон хуызтæ (таурагъ, æрфыст, тæрхæттæ); текст, тексты хуызтæ; æвзаджы сæйраг иуæгтæ, сæ бæрæгтæнæнтæ æмæ хицæндзинаедтæ ныхасы;

5) зонын ирон æвзаджы лексика æмæ фразеологийы сæйраг стилистикон фæрæзтæ, ирон литературон æвзаджы сæйраг норматæ (орфоэпион, лексикон, грамматикон, орфографион, пунктуацион), зонын этикетон ныхасы норматæ æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ зæгъдтыты;

6) дзырдæн алыхуызон æвæрст кæнын (фонетикон, морфемон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологон), синтаксисон æвæрст дзырдбаст æмæ хъуыдыйадæн; текстæн дæттын бирæаспектон раиртæст йæ сæйраг æууæлтæ æмæ арæзтæ гæсгæ, æвзаджы бæлвырд функционалон хуызтæм ахастмæ, сæ 'взагон арæзты хицæндзинаедтæ æмæ æвзаджы аивгæнæн фæрæзтæй пайдакæнынадмæ гæсгæ;

7) лексикон æмæ грамматикон синонимийы коммуникативон-эстетикон гæнæнтæ æмбарын æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын;

8) мадæлон æвзаджы эстетикон функци æмбарын, арæхсын ныхасы эстетикон фарсан аргъ кæнынмæ, аивадон литературæйы тексттæн раиртæст дæтгæйæ.

Скьолайы сәйрагдәр ахуыр кәнынц ирон литературон әвзаг, уыма гәсгә әвзагән куыд предметән әшпәты әнгомдәр бастдзинәдтә ис ирон литератураимә. Әвзагон әрмәг арәхдәр ист цәуы ирон аивадон уацмыстәй; уыима, скьолайы литературәйы программәйы цы тексттә амынд ис, уыдонай дәр. Се 'рмәгәй пайдагәнгәйә, әвзәрст цәуынц дзырды лексикон, грамматикон әмә стилистикон миниуджытә, орфографон әмә пунктуацион әгьдәутгә ахуыргонд цәуынц, хьуыдыйәдтә әмә тексты хәйтты бастдзинәдтә. Әвзаг әмә литературәйы бастдзинад вазыгджын у ныхасы рәзтыл кусгәйә дәр.

Ныхасы рәзтыл кусыны темәтә уәрст цәуынц грамматикон әрмәгыл, әмә сын уыма гәсгә программәйы хицәнәй сахәттә амынд нәй – ныхасы рәзтыл куыст цәуы алы урочы дәр. Культурәзонән әмә коммуникативон компетенцитә рәзын кәнынны тыххәй программә пайда кәны ирон аив литературәйы, адәмон сфәлдыстады, публицистикон, наукоң әмә официалон-хьуыддагон тексттәй әмә сә скьуыддзәгтәй. Уымай уәлдай ма программәмә гәсгә арәзт ахуыргәнән чингуыты ис ахуырадон тексттә – чингуыты авторты фыст тексттә (тематикон пьланты бәрәггонд сты сәрмагонд нысанәй – *). Ацы программәйы сәрмагонд миниуәг у уый дәр, әмә алы әвзагон темә дәр әмбәрстгонд кәнә фәлхатгонд цәуы бәлвырд ныхасон әрмәджы – тексты – бындурыл.

Изложенигә әмә нывәцәнты темәтә әвзаргәйә, архайын хьәуы, цәмәй уыцы куыстыгә әххуыс уой скьоладзауты фәллойадон, идейон әмә этикон хьомыладән.

Архайын хьәуы, цәмәй скьоладзаутә ирон әвзаджы фәрцы фаг информации сәхи әхсәнадон царды әшпәт кьабәзтәй әмә иронау дзурын әмә фыссын зоной сәхи әхсәнадон куысты фәлтәрддзинады, бинонты царды, райгуыраән хьәу, горәты тыххәй, әндәр адәмгә әмә бәстәты царды тыххәй.

Уроктәй уәлдай ма кәнын хьәуы консультатитә, семинартә, грамматикон хьәз-тытә, олимпиадәтә әмә әндәр куысты хуызтә.

Курс «Ирон әвзаджы» бынат ахуырадон пьланы

Ахуырадон пьланмә гәсгә 5 кьласәй 9 кьласы онг кьуыри сахәтты ирон (мадәлон) әвзагәй ис 1,5 урочы, ома: 5 кьласы – 51 сах., 6 кьласы – 51 сах., 7 кьласы – 51 сах., 8 кьласы – 51 сах., 9 кьласы – 51 сах. 10 әмә 11 кьләсты ирон әвзаг ахуыр кәнынц кьуыри 1 сахат: 10 кьласы – 34 сах., 11 кьласы – 33 сах.

Курсы мидис

Коммуникативон компетенци әвзәрынгәнәг мидис

1. Ныхас

Ныхасы әмбарынад. Ныхасы ситуаци. Дзургә әмә фысгә ныхас. Диалогон әмә монологон ныхас.

Ныхасы архайды хуызтә: кәсын, хьусын, дзурын, фыссын. Ныхасы арәзт: экспозици, бәбаст, архайды цыд, кульминаци, райхәлд, кәрон.

Ныхасы функционалон-мидисон хуызтә: таурәгь, әрфыст, таерхәттә. Этикетон ныхас, йә арәзт әмә хәстә. Этикетон формуләтә официалон әмә әнәофициалон уавәрты: арфә кәнын, салам дәттын, зонгә кәнын, хабәрттәй әмә әнәнидзинадәй фәрсын, курдиаты, хатыр курыны әмә рәвдауән ныхәстә; хистәрима, ныййарджыгимә, сывәлләгтимә ныхас.

2. Текст

Тексты әмбарынад, йә сәйраг миниуджытә. Тексты темә, сәйраг хьуыды, микротемә. Тексты структура. Тексты хәйтты әмә хьуыдыйәдты бастдзинады мадзәлттә әмә хуызтә.

Абзац куыд тексты композицион-стилистикон дихкæнынады фæрæз.

Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн (ВСÆ); йæ арæзт æмæ семантикæ. Хъуыдыйæдтæ бæттыны лексикон-грамматикон фæрæзтæ вазыгджын синтаксисон æнæхъæны. Параллелон æмæ цæгон бастдинадтæ ВСÆ.

Тексты пылан æмæ тезистæ куыд йæ информацион рацарæзты хуыз.

3. Æвзаджы функционалон хуызтæ

Æвзаджы функционалон хуызтæ: дзургæ ныхас; функционалон стылтæ: официалон-хъуыддагон, наукон, публицистикон; аивадон литературæйы æвзаг. Сæ лексикон, морфологон, синтаксисон миниуджытæ. Стылты сæйраг жанртæ.

Литературон æвзаг. Литературон æвзаджы нормæтæ. Нормæйы кодификаци.

Æвзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ. Троптæ: эпитет, абарст, метафорæ, олицетворени, перифразæ, аллеори. Стилистикон фигурæтæ: антитезæ, параллелизм, градаци

Æвзагон æмæ лингвистикон (æвзагонынадон) компетенци æвзæрынгæнæг мидис

4. Æвзаджы тыххæй цумæйаг зонындзинæдтæ

Ирон æвзаг – ирон адæмы национ æвзаг, РЦИ-Аланийы дыууæ паддзахадон æвзагæй иу; Республика Хуссар Ирыстоны паддзахадон æвзаг. Æвзаджы ахадындынад æхсæнадон царды. Æвзаджы рæзты бастдинад æхсæнады рæзтимæ.

Иумæйаг æмбарынад æвзагты хæстæгдынады тыххæй. Ирон æвзаджы бынат иннæ æвзагты 'хсæн. Ирон æвзаджы диалекттæ æмæ ныхасыздæхтытæ. Литературон æвзаг, диалект, ныхасыздæхт. Ирон æвзаджы рæзт.

Ирон æвзаджы сæйраг аивгæнæн мадзæлттæ.

Ирон æвзагонынады историйæ. Ирон æвзагонынады зынгæ ахуыргæндтæ.

5. Фонетикæ æмæ орфоэпи

Фонетикæ куыд æвзагонынады хай. Хъæлæсонты системæ. Тыхджын æмæ лæмæгъ хъæлæсонтæ ирон æмæ дыгурон æвзагты. Хъæлæсонты ивд ныхасы. Æмхъæлæсонты системæ. Раулафтон æмæ æнараулафтон æвиппайдон æзылангон æмхъæлæсон мыртæ (к, п, т, ц, ч). Раулафт бæрæггæнæг дамгъæ гъ (нагъ, гъе). Уæнг. Цавд. Акцентуалон къордтæ.

Орфоэпийы тыххæй æмбарынад. Ирон литературон æвзаджы орфоэпион нормæ. Æмхъæлæсон мыртæ дз, ц, з, с-йы растдзурынад ирон литературон æмæ дыгурон литературон æвзагты. Уырыссаг æмхъæлæсонтæ æмæ хъæлæсонты растдзурынад æрбайсгæ дзырдты.

Æмхъæлæсон æмæ хъæлæсон мырты ивддинадтæ.

Фонетикон æвзæрст.

6. Графика

Графика куыд æвзагонынады хай. Мыртæ æмæ дамгъæты бастдинад. Дыууæ нысанæй амынд мыртæ.

7. Морфемикæ æмæ дзырдарæзт

Морфемикæ куыд æвзагонынады хай. Морфемæ куыд дзырды тæккæ къаддæр нысаниуæгджын хай. Морфемæты хуызтæ Дзырдарæзæг æмæ формаарæзæг морфемæтæ. Разæфтуан, фæсæфтуан куыд дзырдарæзæг морфемæтæ. Уидаг. Æмуидагон дзырдтæ. Мырты ивынад уидагджы. Дзырдтæ аразыны хуызтæ. Биранысаниуæгон æмæ омонимон морфемæтæ. Ахадгæ, æнæахадгæ æмæ чысылахадгæ дзырдарæзæн фæрæзтæ. Предметы æнæххæст кæнæ лæмæгъгонд æууæл чи нысан кæны, миногонты ахæм фæсæфтуантæ. Морфемæты стилистикон æууæлтæ. Бындур æмæ кæрон. Афтид кæрон. Уидаг, разæфтуан, фæсæфтуан æмæ кæроны хæстæ дзырды мидаг. Дзырдты морфемон æвзæрст.

8. Лексикологи аема фразеологи

Лексикологи куыд аьвагзонынады хай. Дзырд – лексикайы иуаг. Дзырды лексикон нысаниуаг. Иунысаниуагон дзырдта. Дзырдты биранысаниуагад. Дзырды комкомма аема ахасга нысаниуаг. Дзырдты тематикон кьордта. Аембарынганаен дзырдуат.

Синонимта. Антонимта. Омонимта.

Ирон аьваджы лексика йа равзардма гасга. Аппатадамон дзырдта. Бындурон ирон дзырдта. Аендар аьвагтаей аьрайсга дзырдта. Ирон аьваджы историон-этимологион дзырдуат.

Ирон аьваджы лексика йа пайдаканынадма гасга. Активон аема пассивон лексика. Диалектизмта. Профессионализмта. Архаизмта. Историзмта. Неологизмта.

Дзырды лексикон аьварст.

Фразеологи куыд аьвагзонынады хай. Фразеологион дзырдаьстыта. Уагьдибар аема аенауагьдибар (аенгом аема аенадиханга) дзырдаьстыта. Фразеологион синонимта, антонимта аема омонимта.

Фразеологион дзырдуат.

9. Морфологи

Морфологи куыд грамматикайы хай. Ныхасы хайтта куыд дзырдты лексикон-грамматикон хуызта. Ныхасы хайтты система ирон аьваджы. Саьрмагонд нихасы хайтта. Номдары, миногоны, нымаэцоны, номиваьджы, мивдисаьджы, фаьрсдзырды иумайаг грамматикон нысаниуаг, морфологион аема синтаксисон миниюджыта. Миногоми аема фаьрссагми куыд мивдисаьджы номон формага. Ныхасы хайтты хицаьндзинаьдта дыгурон литературон аьваджы.

Аьххуыганаенг нихасы хайтта, са хуызта нысаниуагма гасга, араьзма гасга, синтаксисон функцита гасга.

Аьвастхаьрта аема мырфаьзмаен дзырдта.

Алыхуызон нихасы хайтты омоними. Ныхасы хайтты субстантиваци.

11. Синтаксис

Синтаксис куыд грамматикайы хай. Дзырдаьст аема хуыдыйад куыд синтаксисы иуагта.

Дзырдаьст. Дзырдаьстыты хуызта. Саьйраг аема даьлбар дзырдта дзырдаьсты мидаг. Синтаксисон бастдзинады хуызта дзырдаьсты мидаг. Дзырдаьсты хайтты аьхсан ахастыта.

Хуыдыйаьдты хуызта загьды нысанма аема эмоционалон ахуырстма гасга. Хуыдыйады грамматикон бындур. Хуыдыйады саьйраг аема фаьрссаг уаьнтта, са загьыны хуызта. Загьинаджы хуызта.

Хуымаьтаг хуыдыйаьдты структурон хуызта: дываьрсыг аема иуваьрсыг, цыбыр аема даргь, вазыгджынгонд аема аенавазыгджынгонд, аьххаьст аема аенаьххаьст.

Иуваьрсыг хуыдыйаьдты хуызта. Мивдисаьгон аема номон иуваьрсыг хуыдыйаьдта.

Вазыгджынгонд хуыдыйаьдта. Хуыдыйады аьмхуызон уаьнтта, иртаьстгонд уаьнтта, сидаен, баваьрга аема бахаьсга араьзтыта.

Вазыгджын хуыдыйаьдты классификаци. Вазыгджын хуыдыйады хайтты аьхсан синтаксисон ахастыта аьвдисыны мадзаьлтта. Баьттагджын вазыгджын хуыдыйаьдта: бабаьтгавазыгджын, домгвазыгджын. Аьнабаьттаг вазыгджын хуыдыйаьдта. Бирахайон вазыгджын хуыдыйаьдта.

Искаьй нихас загьыны мадзаьлтта. Комкомма аема фаьрссаг нихас.

11. Растфысынад аема пунктуаци

Орфографи куыд раст фысыны агьдаутты система. Орфограммайы аьмбарынад.

Хаьлаьсонта аема аьмхаьлаьсонты растфысынад морфемаьты мидаг. Хаьлаьсонта аема аьмхаьлаьсонты растфысынад морфемаьты аьхсан.

Дзырдтæ нумæ, дефисимæ æмæ хицæнтæй фыссыны æгъдауттæ. Цыбыргонд дзыр- ты растфыссынад. Стыр æмæ чысыл дамгъæйæ фыссыны æгъдауттæ. Дзырдтæ иурæнхъæй иннæмæ хæссын. Орфографион дзырдуат.

Орфографион æвзæрст.

Пунктуацийы æмбарынад. Æрхæцæн нысæнттæ æмæ сæ функцитæ. Иугай æмæ къайджын æрхæцæн нысæнттæ.

Æрхæцæн нысæнттæ хуыдыйады кæрон.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æнæвазыгджынгонд хуыдыйады. Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг вазыгджынгонд хуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджынхуыдыйады: бабæттæ вазыгджын, домгæ вазыгджын, æнæбæттæ вазыгджын хуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хуыдыйады бастдинады цалдæр хуызимæ. Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасы, цитатæимæ ныхасы, диалоджы.

Æрхæцæн нысæнтты фембæлд.

Социокультурон компетенци æвзæрынгæнаг мидис

Æхсæнад æмæ цардыуаг. Бинонты цардыуаг. Ирон æгъдауттæ. Хистæр æмæ кæстæры, уазæг æмæ фысымы 'хсæн ахастытæ, хи дарыны уаг. Улæфты рæстæг. Ды æмæ де 'мбæлттæ. Ирон бæрæгбонтæ. Удварны хæзнагæ. Райгуырæн бæстæ. Адаймаг æмæ æхсæнадон цард. Разамынд дæттыны сусæгдинадтæ. Æфсæддон намыс. Æндæр бæстæты цард. Ирыстоны рагон историйы цаутæ. Ирыстоны баиу Уæрæсеимæ. Ирыс- тоны паддзахадон арæст æмæ нысæнттæ. Республикæйы социалон-экономикон уавæр. Фæсивæды проблемæтæ нæ рæстæджы.

Æрдз. Нæ алыварс дунæ. Адаймаг æмæ æрдз. Афæдзы афонтæ. Космосон тыгъ- дад. Æрдзы фæзындтæ. Æрдз æмæ адаймаг. Зайæгойты дунæ. Ирыстоны хæхтæ æмæ цаугадæттæ. Уæрæсе, Кавказ æмæ æндæр бæстæты æрдзы хъæздыгдинадтæ. Мæргътæ æмæ цæрагойты цард. Ирыстоны кæмттæ. Ирыстоны æрдзы хъæздыгдинадтæ. Зæххы къори. Адаймаг æмæ космос. Галактикæйы арæст.

Ахуырад æмæ фæллой. Ахуыры фыццаг бон. Каникултæ алы рæтты æмæ бæстæты. Ахуыргæнаг чиныг. Боны фæтк. Скъолайы чиныгонд. Скъолайы бæрæгбонтæ. Ахуыр- гæнаг æмæ скъоладзаутæ. Зындгонд ахуыргæндтæ. Наукæ æмæ ахуырад. Фæллойы ахадындинад адаймаджы царды. Алыхуызон дæсныæдтæ. Скъоладзауты æхсæнадон куыст. Ирон литературон æвзаджы равзæрд. Хосгæнаг кæрдæджытæ. Иуæй-иу куыстæттæ. Ахуырад Уæрæсейы æмæ æндæр бæстæты. Антикон æмæ астауккаг æнусты ахуыргæндтæ Зæххы тыххæй. Антикон ахуыргæндтæ космосы тыххæй. Цы- быр зонинагтæ зындгонд ахуыргæндты тыххæй. Дунейы адаемты æвзæгтæ. Ирон æвзагзонынады историйæ.

Культурæ. Æвзаг æмæ культурæ. Мадаелон æвзаг. Уырыссаг æвзаг. Ирон æмæ ду- нейы адаемты культурæ. Ныхасы этикет. Ирон адаемы дзургæ сфæлдыстады уацмыстæ. Ирыстоны цытджын лæгтæ. Уæрæсейы хъæбатыртæ. Адаймаджы удварны миниуджы-тæ. Къостайы цард æмæ сфæлдыстад. Царциаты дитсæгтæ. Ирыстоны рагон цардæй. Адамон-поэтикон сфæлдыстад. Нарты кадджытæ – ирон адаймаджы удварны кодекс. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты æфсæддон разамонджытæ æмæ хуымæтæг салдæттæ. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты цыртдзæвæнтæ Ирыстоны. Ирон адаемы æгъдауттæ. Кур- диат æмæ аивады тых. Ирыстоны историон цыртдзæвæнтæ. Мадаелон æвзаг. Спорт æмæ Олимпæг хъæзтытæ. Зындгонд ирыстойнаг спортсментæ. Спорт æмæ физкультурæйы ахадындинад царды.

Ныхасы культурæ. Ирон национ культурæ: нывкæнынад, музыкæлон аивад, кино- аивад. Ирыстоны намысы лæгтæ. Дунейы

адәмты музыкалон культурае. Нырыккон музыкайы стильтае. Зындгонд музыканттае әмәе музыкалон кьордтае.

Тематикон пьлан 11 къл. (къуыри 1 сах., æдæппæтæй 33 сах., уыдонæй 3 сах. – контролон куыстытæ)

Урочы номыр	Темæ	Урочы мидис	Скъоладзауты архайды хуызтæ
8-9 кълæсты синтаксисæй рацыд æрмæг фæлхат кæнын (12 сах.)			
1.	Дзырдбаст	<p>Дзырдбасты æмбарынад. Дзырд, дзырдбаст æмæ хъуыдыйад – иумæйаг миниуджытæ æмæ хицæндзинадтæ. Дзырдбæстыты хуызтæ сæ арæзтмæ гæсгæ æмæ сæйраг дзырды морфологион арæзтмæ гæсгæ. Дзырдбасты хайтты æхсæн ахастытæ. Дзырдбасты анализы схемæ.</p>	<p>Дзырдбасты тыххæй зонындзинадтæ фæлхат кæнын. Дзырдбасты тыххæй раиртæстытæн анализ кæнын. Дзырдбаст, дзырд æмæ хъуыдыйады сæйраг миниуджытæ бæрæг кæнын. Тексты алыхуызон дзырдбæстытæ агурын æмæ сæ рафыссын. Дзырдбаст дзырдимæ æмæ хъуыдыйадимæ барын æмæ хатдзæгтæ кæнын. Схемæмæ гæсгæ дзырдбæстытæ æвзарын.</p>

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирон æвзаг. Скъуыдзаг Хаджеты Т. æмдзæвгæ «Ме 'взаг»-æй. Цыбыр текст академик А.М. Шегрены тыххæй*.</p>	<p>Æмдзæвгæйы мидисыл æрныхас кæнын, хи хъуыдытæ дзурын. Раст хъуыды бæрæг кæнын æмæ йæ аргументтæй фидар кæнын. Генеалогон бæласы нывмæ гæсгæ ирон æвзаджы тыххæй дзурын, йæ бынат ын индоевропæйаг æвзагты æхсæн бæрæг кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.</p>
2.	Дывæрсыг хъуыдыйад	<p>Дывæрсыг хъуыдыйады æмбарынад. Дывæрсыг хъуыдыйады хуызтæ: цыбыр, даргъгонд. Хуымæтæг хъуыдыйæдты хуызтæ загъды нысанмæ гæсгæ. Хъæрон æмæ æнæхъæрон хъуыдыйæдтæ. Сайрат зæгъыны фæрæзтæ. Зæгъинаджы хуызтæ. Комкоммæ æмæ фæрссаг æххæстгæнæнтæ. Æрхæцæн нысæнттæ дывæрсыг хъуыдыйады.</p>	<p>Агурын тексты дывæрсыг хъуыдыйæдтæ амынд миниуджытимæ. Дывæрсыг хъуыдыйæдты арæзт æвзарын æмæ хатдзæгтæ кæнын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæрын æмæ пунктограммæтæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдтæ дарддæр ахæццæ кæныны æмæ дывæрсыг хъуыдыйады тыххæй ныхас кæнын. Дывæрсыг хъуыдыйад æвзарын. Таурагъон, фарстон æмæ разæнгардгæнæн хъуыдыйæдты структурæйæн анализ кæнын æмæ раст хатдзæгтæм æрцæуын. Хъуыдыйады хуыз загъды нысанмæ гæсгæ ивын. Зæгъинаджы хуызтæ фæлхат кæнын. Æххæстгæнæны тыххæй раиргæст кæсын. Абарын цыбыр номивджытæй загъд æххæстгæнæнты бынат хъуыдыйады ирон æмæ дыгурон диалектты.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Æмхъæлæсонты къордты растфыссынад: орфограммæ æмхъæлæсонты ассимиляци.</p>	<p>Ивгъуыд афоны мивдисджыты растфыссынад æмбарын кæнын. Дзырдтæн фонетикон анализ кæнын, орфограммæтæ бамбарын кæнын.</p>

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирон æвзаг. Цыбыр текст академик Вс.Ф. Миллеры тыххæй*. Текст «Ирон æвзаг» – проф. Тахъазты Х. наукон уацаей скъуыддзаг.</p>	<p>Текст бакæсын æмæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты стиль бæрæг кæнын æмæ аргументтæ хæссын. Тексты иу хай æндæр стилаей ныффыссын æмæ йын анализ скæнын. Амынд дзырдтæ синонимтæй ивын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын. Фæрстыты хуызы тексты пылан аразын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Конспекты мидис æмæ арæзты тыххæй раиртæст кæсын æмæ йæ æвзарын. Тексты конспект фыссын.</p>
3.	Иуварсыг хъуыдыйæдтæ	<p>Иуварсыг хъуыдыйæдты æмбарынад. Сæ мидисон æмæ структурон миниуджытæ. Иуварсыг, дыварсыг æмæ æнæххæст хъуыдыйæдты абарст. Мивдисæгон иуварсыг хъуыдыйæдтæ. Бæлвырдцæсгомон иуварсыг хъуыдыйæдтæ. Æбæлвырдцæсгомон иуварсыг хъуыдыйæдтæ. Иумæйагцæсгомон иуварсыг хъуыдыйæдтæ.</p>	<p>Иуварсыг æмæ дыварсыг хъуыдыйæдтæ барын. Иуварсыг æмæ æнæххæст хъуыдыйæдтæ барын. Радзурын иуварсыг, дыварсыг æмæ æнæххæст хъуыдыйæдты мидис æмæ арæзты хицæндзинаедты тыххæй. Лæвард фразатæй (миниуджыты бæрæгтæнæнтай) пайда кæнгæйæ, раиртæстытæ саразын æмæ сæ ныффыссын. Тексты иуварсыг хъуыдыйæдтæ агурын. Сæ хуыз сын бæрæг кæнын. Иуварсыг хъуыдыйæдтæ схемамæ гæсгæ æвзарын. Иуварсыг хъуыдыйæдты хуызты тыххæй раиртæст кæсын æмæ йын анализ кæнын. Иуварсыг хъуыдыйæдтæй дыварсыг хъуыдыйæдтæ аразын, цы ивдзинаедтæ æрцыдис, уыдон æргом кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисджыты растфыссынад.</p>	<p>Мивдисджытæ хъæугæ цæсгомон формæты æварын. Мивдисджыты растфыссынад æмбарын кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны падзахадон арæст. Цыбыр текст Ирыстоны тырыса</p>	<p>Ирыстоны тырыса æмæ гербы тыххæй текст кæсын, ног информаци дзы агурын. Тексты мидисыл нихас кæнын.</p>

		<p>әмә гербы тыххәй*. Диалог Ирыстоны падзахадон нысәнтты тыххәй*. Джыккайты Ш. әмдзәвгә «Лидзәгән».</p>	<p>Ирыстоны падзахадон нысәнтты тыххәй диалог рольтәм гәсгә кәсын. Диалогон ныхасы миниуджытә бәрәг кәнын. Әмдзәвгә бакәсын әмә сәргонд әмбарын кәнын. Әмдзәвгәйи темә әмә идея әмбарын кәнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттә кәсын әмә сә зәрдыл дарын.</p>
4.	Иуварсыг хъуыдыйәдтә	<p>Әнәцәсгомон иуварсыг хъуыдыйәдтә. Номхуындон иуварсыг хъуыдыйәдтә.</p>	<p>Иуварсыг номхуындон хъуыдыйәдты мидисон әмә структурон хицәндзинәдты тыххәй дзурын. Тексты иуварсыг хъуыдыйәдтә агурын. Иуварсыг номхуындон хъуыдыйәдтәй фысгә ныхасы пайда кәнын (пълан аразын). Иуварсыг хъуыдыйәдтәй дзургә ныхасы пайда кәнын. Әмдзәвгәйи иуварсыг номхуындон хъуыдыйәдтә арын әмә сын сә мидис бәрәг кәнын. Иуварсыг хъуыдыйәдтә рафыссын әмә сәйраг уәнджы миниуджытә бәрәг кәнын.</p>
		<p><i>Фәлхат кәнын</i> Әмхәләсонты кьордты растфыссынад. Дзырдарәзтон әвзәрст. Ныхасы хәйтты морфологион миниуджытә әмә синтаксисон функцитә.</p>	<p>Текстәй скъуыддзаг фыссын, цухгонд дамгъәтә әвәргәйә. Цухгонд дамгъәтимә дзырдты растфыссынад бәрәг кәнын. Дзырдтә сә кондмә гәсгә әвзарын. Дзырдарәзтон схемәтә аразын.</p>
		<p><i>Ныхасы рәзт</i> Ирыстоны падзахадон арәзт. Текст «Ирыстоны падзахадон арәзт»*. Цомайты Р. әмдзәвгә «Мә Ирыстон». Хьодзаты Ә. әмдзәвгә «Чысыл урс кьәбыс».</p>	<p>Текст бакәсын, сәйраг информация хицән кәнын. Алы абзасы дәр сәйраг хъуыды әвдисәг хъуыдыйәд арын. Фәрстыгән дзуап дәттын. Ирыстоны падзахадон арәзтмә хи цәстәнгас әвдисын. Тексты мидис дзурын. Тексты конспект кәнын. Конспекты хуызты тыххәй уацимә зонгә кәнын. Конспекты хуызты тыххәй дзурын.</p>

5.	Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ	<p>Æмхуызон уæнгты æмбарынад. Æмхуызон æмæ алыхуызон бæрæгтæнæнтæ. Цыбыр æмæ даргъгонд æмхуызон уæнгтæ. Бæттæгтæ æмхуызон уæнгтимæ. Æрхæцæн нысæнтгæ æмхуызон уæнгтимæ. Иугæнæг дзырдтæ, сæ бынат хъуыдыйады æмæ æрхæцæн нысæнтгæ иугæнæг дзырдтимæ.</p>	<p>Æмхуызон уæнгты æмбарынад фæлхат кæнын. Æмхуызон уæнгты тыххæй наукон уацы хицæн абзацтæ кæсын æмæ сæ, кæрæдзи фæдыл раст равæргæйæ, æххæст текст аразын. Раиртæсты тезистæм хъæугæ дæнцæгтæ æвзарын. Раиртæсты пункттыл ныхас кæнын. Тексты хъуыдыйæдтæ æмхуызон уæнгтимæ агурын æмæ сæ фыссын. Æмхуызон уæнгтимæ хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтгæ æвæрын æмæ сæ æмбарын кæнын. Æмхуызон уæнгтæй дзургæ ныхасы пайда кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйтты морфологион миниуджытæ æмæ синтаксисон функцитæ. Хъуыдыйады синтаксисон анализ.</p>	<p>Æмхуызон уæнгтæ цавæр ныхасы хæйттæй загъд сты, уый бæрæг кæнын. Ныхасы хæйтты грамматикон формæтæ бæрæг кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны индустри. Публицистикон текст «Социалон-экономикон райрæзтæн» (газет «Рæстдзинад»-æй). Публицистикон текст «Зæрæмæджы ГЭС: куыстытæ фæрæвдзæр сты» (газет «Рæстдзинад»-æй).</p>	<p>Тексты стиль бæрæг кæнын. Публицистикон стили миниуджытыл ныхас кæнын. Хицæн абзацтæй æххæст текст аразын, абзацтæ кæрæдзи фæдыл раст æвæргæйæ. Тексты мидисмæ фæрстытæ дæттын. Фæрстытæм гæсгæ тексты мидис дзурын.</p>
6.	Хъуыдыйады иртæстгонд уæнгтæ	<p>Иртæстгонд уæнгты æмбарынад. Уæнгтæ иртасыны уавæртæ. Миногмион здæхт. Æрхæцæн нысæнтгæ миногмион здæхтимæ. Миногонтæй загъд иртæстгонд уæнгтæ.</p>	<p>Иртæстгонд уæнгты тыххæй наукон уац кæсын æмæ йын йæ мидис æвзарын. Тексты иртæстгонд уæнгтæ агурын æмæ сын сæ хуыз бæрæг кæнын. Тексты иу хайæн анализ кæнын, хъуыдыйæдты хуыз бæрæг кæнын.</p>

		<p>Æмхасæн. Фæрссагмион здæхтытæ. Абарстон здæхтытæ. Бæлвырдгæнаг уæнгтæ.</p>	<p>Иртæстгонд уæнгтимæ хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнттæ æварын. Иртæстгонд уæнгтимæ хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнттæ æмбарын кæнын. Фæрстытæм гæсгæ иртæстгонд уæнгты тыххæй дзурын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Хауæнты кæрæтты растфыссынад. Æмхъæлæсонты кæрæтты растфыссынад. Æмхуызон æмæ алыхуызон бæрæггæнагтæ. Орфографион æвзæрст. Дзырдарæзтон æвзæрст.</p>	<p>Текстæй скъуыддзаг фыссын, цухгонд дамгъæтæ æваргæйæ. Бæрæггонд дзырдты орфограммæтæ æмбарын кæнын. Тексты агурын хъуыдыйæдтæ æмхуызон æмæ алыхуызон бæрæггæнагтимæ. Дзырдтæ сæ арæзтмæ гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны индустри. Текст Цæгат Ирыстоны æмæ Хуссар Ирыстоны индустриалон куыстуæтты тыххæй*.</p>	<p>Текст кæсын æмæ йын йæ мидисмæ фæрстытæ дæттын. Сæйраг хъуыды æвдисæг хъуыдыйад бæрæг кæнын. Тексты пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ дзурын тексты сæйраг мидис. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.</p>
7.	<p>Бавæргæ æмæ бахæсгæ арæзтытæ. Сидæн</p>	<p>Бавæргæ арæзтыты хуызтæ сæ арæзтмæ гæсгæ. Бавæргæ арæзтыты хуызтæ сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Бахæсгæ арæзтытæ, сæ бынат хъуыдыйады мидæг. Сидæны æмбарынад. Сидæнты хуызтæ сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Сидæнты хуызтæ сæ арæзтмæ гæсгæ. Сидæнтæ тыхджындæргæнаг хайыгтимæ.</p>	<p>Бавæргæ арæзтыты мидис æмæ арæзт æвдисæг табицæ хъæугæ даенцагтæй æххæст кæнын. Бавæргæ арæзтыты раиртæст аразын. Бахæсгæ арæзтытыты тыххæй раиртæст аразын. Хицæн тезистæй базонын, нихас цавæр синтаксисон иуæгтыл цауы, уый. Лæвæрд хъуыдыйæдты фæрцы сидæны тыххæй раиртæст аразын. Цыбыр текстты сидæнтæ агурын æмæ сын характеристика дæттын.</p>

		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Хъуыдыйады иртæстгонд уæнгтæ. Дзырдты морфологион æвзæрст. Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг хъуыдыйады.</p>	<p>Агурын тексты хъуыдыйæдтæ иртæстгонд уæнгтимæ æмæ уæнгтæ иртасыны уавæртæ æмбарын кæнын. Синтаксисон æвзæрст кæнын. Хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Дзырды морфологион анализ кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны индустри. Цыбыр скъуыддзæгтæ Хетæгкаты Къ., Джыккайты Ш., Хъодзаты Æ., Бестауты Г. æмдзæвгæтæй. Цыбыр скъуыддзæгтæ адамон аргъау æмæ таурагътæй, Коцойты А., Гæдиаты С., Беджызаты Ч. радзырдтæй.</p>	<p>Æмдзæвгæйы сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Лæвæрд текстты сæ жанры лексикон æмæ синтаксисон миниуджытæ арын. Дыгурон таурагътæй скъуыддзаг ирон диалектмæ ивын. Ирон таурагътæй скъуыддзаг дыгурунау радзурын фæлварын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.</p>
8.	Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйад	<p>Вазыгджын æмæ хуымæтæг хъуыдыйæдты иумæйаг æмæ хицæн миниуджытæ. Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады æмбарынад. Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады хæйтты бастдзинады фæрæзтæ. Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады хæйтты æхсæн ахастытæ. Æрхæцæн нысæнттæ бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады.</p>	<p>Æххæст кæнын тæстон хæслæвæрдтæ æмæ бæрæг кæнын бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады миниуджытæ. Дзуæппыты фæрцы бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады æмбарынад дæттын. Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады тыххæй монолог – цыбыр наукон хъусынгæнинаг аразын. Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйад схемæмæ гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Хъæлаæсонты растфыссынад. Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад. Дзырдарæзт суффиксты фæрцы. Комкоммæ æмæ контекстон антонимтæ.</p>	<p>Цухгонд дамгъæтæ æвæрын æмæ текст раст фыссын. Дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын. Бæлвырд модельмæ гæсгæ дзырдтæ аразын. Комкоммæ æмæ контекстон антонимтæ бæрæг кæнын.</p>

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Дунейы адæмты музыкалон культурæ. Текст рок-музыкайы тыххæй*. Зындгонд музыканты сфалдыстад*. Скъуыддзаг Нарты кадджыгæй фæндыры фæзынды тыххæй. Скъуыддзаг «Нарти Ацæмæзи зар»-æй. Тугъанты Махарбеджы ныв «Сырдон». Текст алыхуызон музыкалон стили тыххæй: фолк, кантри, блюз, рок-н-ролл*.</p>	<p>Тексты ног информаци бæрæг кæнын. Тезисты æмбарынад кæсын. Хуызæгмæ гæсгæ тексты тезистæ фыссын. Пъланмæ гæсгæ цыбыр уац фыссын. Дыгурон таурагъæй скъуыддзаджы æнæзонгæ дзырдтæ арын, сæ нысаниуджыгæ дзырдуты фæрцы бæрæг кæнын. Тексты сæйраг архайæджы тыххæй дзурын. Тексты жанр æмæ стиль бæрæг кæнын.</p>
9.	Домгæвазыгджын хъуыдыйад	<p>Домгæвазыгджын хъуыдыйады абарст бабæттæвазыгджын æмæ æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйадимæ. Бастдинады фæрæзтæ домгæвазыгджын хъуыдыйады.</p>	<p>Текстæй вазыгджын хъуыдыйæдтæ фыссын, сæ миниуджыгæ æмбарын кæнын. Бабæттæвазыгджын, домгæвазыгджын æмæ æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдты мидисон æмæ структурон хицæндзинæдтæ кæрæдзиуыл барын. Вазыгджын хъуыдыйæдты графикон схемæтæ кæнын æмæ сæ миниуджыты тыххæй дзурын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады.</p>	<p>Æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдаутæ фæлхат кæнын: хъуыдыйæдты бавæргæ арæзтытимæ, иртæстгонд уæнгтимæ.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Дунейы адæмты æвзæгтæ. Хъодзаты Æ. æмдзæвгæ «Ирон дзырд». Багъæрати С. æмдзæвгæ «Къуæтти». Ахуырадон текст дунейы адæмты æвзæгты тыххæй*.</p>	<p>Æмдзæвгæты темæ æмæ идея бæрæг кæнын. Тексты лексикон-стилистикон анализ кæнын. Текстæн сæргонд æвзарын. Тексты мидисимæ баст хæслæвæрдтæ æххæст кæнын. Аннотацийы раиртæст æмæ хуызæг кæсын. Хуызæгмæ гæсгæ текстæн аннотаци фыссын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.</p>

10.	Домгæвазыгджын хъуыдыйад	<p>Домгæвазыгджын хъуыдыйады æмбарынад. Уæлæмхæст хъуыдыйæдты хуызтæ. Синтаксисон бастдинады фæрæзтæ домгæвазыгджын хъуыдыйады. Синтаксисон ахастыгæ домгæвазыгджын хъуыдыйады хайтты æхсæн. Бæтгæтæ æмæ бæтгæтæ дзырдтæ. Æмбарынгæнинаг (æмахастон) дзырдтæ.</p>	<p>Таблицæйы мидис æвзарын æмæ йæ хъæугæ терминтæй æххæст кæнын Таблицæйы мидисыл ныхас кæнын. Таблицæмæ гæсгæ домгæвазыгджын хъуыдыйады миниуджытæ ранымайын. Таблицæйæ пайда кæнгæйæ, аразын монолог – цыбыр наукон хъусынгæнинаг домгæвазыгджын хъуыдыйады тыххæй. Агурын тексты домгæвазыгджын хъуыдыйæдтæ алыхуызон уæлæмхæст хайттимæ. Хуымæтæг хъуыдыйæдтæй аразын домгæвазыгджын хъуыдыйæдтæ алыхуызон уæлæмхæст хайттимæ. Схемæмæ гæсгæ домгæвазыгджын хъуыдыйад æвзарын. Хъуыдыйæдтæн графикон схемæтæ аразын. Дзургæ æмæ фысгæ ныхасы домгæвазыгджын хъуыдыйæдтæй пайда кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Дзырдты растфыссынад фæсæфтуантимæ. Æмхъæлæсонты къордты растфыссынад. Вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ.</p>	<p>Дзырдты арæзт æвзарын, орфограммæтæ амонин, дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын. Фæлхат кæнын й-йы фæзынд уидаг æмæ фæсæфтуаны æхсæн. Хъуыдыйад вазыгджын кæныны мадзæлттæ ранымайын. Тексты вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ арын. Хъуыдыйæдтæ вазыгджын кæныны мадзæлттæ амонин. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ арын, æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Дунейы адæмты æвзæгтæ. Цыбыр текст иу æвзагыл дзурæг хицæн адæмты тыххæй*.</p>	<p>Иу æвзагыл чи дзуры, ахæм хицæн адæмты тыххæй радзырд аразын. Тексты мидис уæрæхдæр кæнын, ног информаци йæм æфтауын. Аразын диалог урокты æрмæгмæ гæсгæ. Диалог хъæугæ репликатæй æххæст кæнын, рольтæм гæсгæ йæ кæсын.</p>

11.	<p>Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйад</p>	<p>Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады æмбарынад. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады хæйтты бастдинады фæрæзтæ. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады хæйтты æхсæн ахастытæ. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ æхгæд æмæ гом структураимæ.</p>	<p>Бæттæгвазыгджын, домгæвазыгджын, æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдты миди сæмæ арæзт кæрæдзиуыл барын æмæ æмæ хатдзæгтæ кæнын. Алыхуызон вазыгджын хъуыдыйæдты бастдинады фæрæзтæ бæрæг кæнын. Алыхуызон вазыгджын хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæргæйæ, текст фыссын. Раиртæстмæ гæсгæ æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады тыххæй зоньндинадтæ фæлхат кæнын. Тексты æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ æхгæд æмæ гом структураимæ арын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Бабæттæгвазыгджын хъуыдыйад. Домгæвазыгджын хъуыдыйад. Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады. Синонимтæ. Антонимтæ.</p>	<p>Бабæттæгвазыгджын æмæ домгæвазыгджын хъуыдыйæдты хицæндинад æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады амоньн. Домгæвазыгджын æмæ бабæттæгвазыгджын хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын. Синонимикон рæнхъы уæнгты хицæндинадтæ æмбарын кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Наука. Цыбыр цымыдисаг хъусынгæнинагтæ XX æнусы зындгонддæр ахуыргæндты тыххæй: Э. Дженнер, Р. Фултон, Ф. Месмер, А. Эйнштейн*.</p>	<p>Тексты ног информаци хицæн кæнын. Текстæн сæргонд дæттын æмæ сæргонды æвзæрст æмбарын кæнын. Тексты мидисыл нихас кæнын. Тексты мидисимæ баст хæслæвæрдтæ æххæст кæнын. Уац фыссыны æгъдауттимæ зонгæ кæнын. Урочы армæгæй пайда кæнгæйæ, газетмæ уац фыссын нырыккон наукайы æнтыстыты тыххæй.</p>
12.	<p>Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйад</p>	<p>Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады хæйтты бастдинады фæрæзтæ. Æнæбæттæг вазыгджын</p>	<p>Тексты æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ арын æмæ сæ фыссын. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæн характеристика</p>

		хъуыдыйæдтæ гом æмæ æхгæд структураимæ.	дæттын, сæ мидисон æмæ структурон миниуджытæ бæрæг кæнын. Æнабæттæг вазыгджын хъуыдыйæдты хæйтты æхсæн синтаксисон ахастытæ бæрæг кæнын. Æнабæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ схемамæ гæсгæ æвзарын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ.	Текстæй хуымæтæг вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ фыссын. Хъуыдыйад вазыгджын кæныны мадзæлттæ бæрæг кæнын Вазыгджынгонд хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æвзарын. Амынд дзырды морфологион анализ кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Наука. Ахуырадон текст номдзыд ахуыргонд Пифагоры тыххæй*.	Тексты темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Алы абзацы дæр сæйраг хъуыды æвдисæг дзырдбаст кæнæ хъуыдыйад арын. Тексты пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Текстмæ гæсгæ полилог аразын. Инсценировкайы архайын. Дзургæ нихасы æнабæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæй пайда кæнын.
13.	Контролон куыст		
Синтаксис (5 сах.)			
14.	Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйад	Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйады æмбарынад. Синтаксисон бастдзинады хуызтæ бирæхайон вазыгджын хъуыдыйады. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдты графикон схемæтæ.	Текстæй хъуыдыйæдтæ æртæ æмæ фылдæр грамматикон бындуртимæ фыссын. Хъуыдыйæдты хæйтты æхсæн бастдзинады хуызтæ æмæ фæрæзтæ бæрæг кæнын. Вазыгджын хъуыдыйады графикон схемæтæ кæнынмæ арæхсын. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдты тыххæй раиртæстимæ зонгæ кæнын. Раиртæсты мидис æвзарын

		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Æмхæлæссонты къордты растфыссынад. Хъæлæссонты растфыссынад дзырды райдайæны.</p>	<p>Раст кæнын орфографион рæдыдтыгæ, амонын орфограммæтæ æмæ æмбарын кæнын дзырдты растфыссынад. Æмбæлгæ орфографион æгъдау дзурын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ахуырад дунейы алы бæстæты. Текст алы бæстæты ахуырадон системæты тыххæй: АИШ-ы, Японы*.</p>	<p>Ахуырадон текст кæсын, алы бæстæты ахуырадон системæтæ кæрæдзиуыл барын. Дыууæ бæстæйы ахуырадон системæты миниуджыты тыххæй хи хъуыдытæ зæгъын. Тексты пълан фæрстыты хуызы саразын. Тексты тезистæ фыссын. Текстты мидисмæ гæсгæ хицæн бæстæты ахуырадон системæты миниуджытæ барын æмæ таблицæ æххæст кæнын. Нырыккон ахуырады проблемæты тыххæй ныхас кæнын.</p>
15.	Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйад	<p>Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæ бабæттæ æмæ домгæ, домгæ, бабæттæ æмæ æнæбæттæг, æнæбæттæг æмæ бабæттæ, æнæбæттæг æмæ домгæ бастдинадтимæ.</p>	<p>Лæвæрд хуымæтæг хъуыдыйæдтæй бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæ аразын. Анализ кæнын бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæн. Æмбарын кæнын æрхæцæн нысантты æвæрд. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдты схемæтæ кæнын. Уынын бирæхайон вазыгджын хъуыдыйады хицæндзинад иннæ вазыгджын хъуыдыйæдтæй.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад. Ныхасы хæйттæ. Вазыгджын хъуыдыйæдтæ.</p>	<p>Иртасын æрбайсгæ дзырдтæ. Æрбайсгæ дзырдты растфыссынады тыххæй раиртæст дзурын. Дзырдтæ ныхасы хæйттæм гæсгæ хицæн къордтыл дих кæнын. Ныхасы хæйтты категориалон миниуджытæ зонын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Ахуырад дунейы алы бæстæты. Цыбыр текст Англисы ахуырадон</p>	<p>Англисы æмæ Уæрæсейы ахуырадон системæты хицæн миниуджытæ барын. Англисы астауккаг ахуырады тыххæй дзурын.</p>

		системайы тыххэй*. Скъуыддзагта æмдзæвгæтæй «Сидзæргæс» (Хетæгкаты Къ.), «Мае рагуалдзæг» (Малиты В.), «Ирон æвзаг» (Хъодзаты Æ.), «Æрцыдис ахæм рæстæг» (Джыккайты Ш.), «Куывд» (Цомайты Р.).	Æмдзæвгæтæй скъуыддзагта кæсын æмæ уацмысты темæ æмæ идея бæрæг кæнын. Амынд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хицæн ис авторты лирикон хъайгарты миниуджыты тыххэй дзурын.
16.	Комкоммæ ныхас	Комкоммæ ныхасы æмбарынад. Комкоммæ ныхас æмæ авторы ныхас. Хъуыдыйæдты арæзт комкоммæ ныхасимæ. Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасимæ хъуыдыйæдты. Хъуыдыйæдты пунктуацион схематæ.	Комкоммæ ныхасы тыххэй зонындзинадтæ зæрдыл лæууын кæнын. Комкоммæ ныхасы арæзт æвзарын. Комкоммæ ныхасимæ хъуыдыйæдты пунктуацион схематæ аразын. Пунктуацион арæхстдзинадтæ фидар кæныны фæлтæрæнтæ æххæст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйæдты.	Алыхуызон хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Раст кæнын рæдыдæй æвæрд æрхæцæн нысæнттæ.
		<i>Ныхасы рæст</i> Зæххы къори. Ахырадон текст Зæххы къорийы тыххэй*.	Бæрæг кæнын тексты темæ æмæ идея. Хицæн кæнын тексты сæйраг информаци. Дзуапп дæттын тексты мидисимæ баст фæрстыгæн. Кæрæдзи фæдыл раст æвæрын абзацтæ æмæ аразын æххæст текст. Тексты бындурыл аразын полилог, архайын инсценировкайы. Комкоммæ ныхасы хуызы ахуыргонды монолог фыссын.
17.	Фæрссаг ныхас	Фæрссаг ныхасы æмбарынад. Фæрссаг ныхасы арæзт. Бастдзинады фæрæзтæ фæрссаг ныхасы. Фæрссаг æмæ комкоммæ ныхасы миниуджыты абарст.	Фæрссаг ныхасы арæзты хицæндзинадтимæ зонгæ кæнын. Фæрссаг ныхасы миниуджыты тыххэй наукон уац-раиртæст кæсын æмæ йын анализ кæнын. Хæссын æндæр дæнцæгтæ фæрссаг ныхасы раиртæстæн. Барын комкоммæ æмæ фæрссаг ныхасы миниуджытæ, скæнын хатдзæгтæ.

			Раст кæнын рæдыдтытæ фæрссаг ныхасы арæзты. Комкоммæ ныхас ивын фæрссаг ныхасæй, æвзарын мидисон æмæ структурон ивдзинæдтæ.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады комкоммæ ныхасимæ. Вазыгджын дзырдты арæзт æмæ растфыссынад.	Амонын тексты цухгонд æрхæцæн нысæнттæ. Æххæст кæнын цухгонд æрхæцæн нысæнттæ æмæ фыссын текст. Дзурын вазыгджын дзырдты арæзты тыххæй. Æвзарын вазыгджын дзырдты арæзт, ссарын орфограммæтæ, æмбарын кæнын дзырдты растфыссынад.
		<i>Ныхасы рæст</i> Зæххы къорн. Скъуыддзаг таурагъæй «Авд хойы». Скъуыддзаг Гарданти М. уацæй «Зæнхи тумбул».	Кæсын таурагъæй скъуыддзаг, барын ын йæ мидис æндæр фольклорон уацмыстимæ æрвон буæртты тыххæй. Фæлтæрæны тексты арын ныхасы темæимæ баст ног информаци. Хи ныхæстæй дзурын рагон астрономты цæстæнгас дунейы арæзтмæ. Æмбарын дыгурон тексты сæйраг мидис. Лæвæрд дзырдтæй пайда кæнгæйæ, бафæлварын дыгурон тексты мидис иронау радзурын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.
18.	Цитатæ	Цитатæйы æмбарынад. Цитатæ аразыны æгъдауттæ. Æрхæцæн нысæнттæ цитатæимæ. Цитатæйы бынат хъуыдыйады. Цыбыргонд цитатæ.	Цитатæ фыссыны æгъдауттимæ зонгæ кæнын. Цитатæйы арæзты æгъдауттæ кæсын æмæ æмбарын. Цитатæйы арæзты тыххæй æгъдауттæн æндæр дæнцæгтæ хæссын æмæ сæ æмбарын кæнын. Алыхуызон цитатæтæ фыссыныл фæлтæрын. Цитатæты арæзты рæдыдтытæ раст кæнын æмæ сæ амонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæм ис, ахæм тексты æрхæцæн нысæнттæ раст æвæрын æмæ сæ æмбарын кæнын.

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Зæххы къори. Ахуырадон текст зæххы атмосферæ æмæ экологийы тыххæй*. Скъуыддзаг Джыккайты Ш. уацæй Байаты Г. тыххæй. Скъуыддзаг Мамиаты И. уацæй Джусойты Н. тыххæй.</p>	<p>Скъоладзауы докладæй скъуыддзаг кæсын æмæ йын аргъ кæнын. Скъоладзауы доклады ног информаци хицæн кæнын. Доклады текстмæ гæсгæ полилог аразын æмæ йæ рольтæм гæсгæ дзурын. Тексты жанр æмæ стиль бæрæг кæнын æмæ йæ миниуджытæ нымайын.</p>
Стилистикæ (13 сах.)			
19.	Æвзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ	<p>Стилистикæ куыд æвзагзонынады хай. Стилистикæйы нысан æмæ предмет. Стилистикон мадзæлттæ. Эпитет. Абарст. Персонификаци.</p>	<p>Стилистикæйы тыххæй зонындзинаedtæ зæрдыл лæууын кæнын. Сæйраг стилистикон мадзæлттæ нымайын. Стилистикон мадзæлттæн дæнцæгтæ хæссынмæ арæхсын. Стилистикон мадзæлтты тыххæй раиртæст кæсын, йæ мидисын æвзарын. Стилистикон мадзæлтты æмбарынад зонын. Стилистикон мадзæлттæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Тексты аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ агурын æмæ сæ æмбарын кæнын. Текстæн схемæмæ гæсгæ лексикон-фразеологион анализ кæныныл ахуыр кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Иунысаниуæгон æмæ бирæнысаниуæгон дзырдтæ. Æрбайсгæ дзырдтæ. Терминтæ. Фразеологизмтæ.</p>	<p>Иунысаниуæгон æмæ бирæнысаниуæгон дзырдты хицæндзинаedtæ зонын. Бирæнысаниуæгон дзырдты нысаниуæджы хуызтæ дæнцæгтæ фæрцы æвдисынмæ арæхсын. Терминты миниуджытæ æмбарын кæнын. Тексты лексикæ къордтыл дих кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Хуры системæ. Ахуырадон тексттæ Хуры</p>	<p>Хуры системæйы тыххæй текст кæсын, сæйраг информаци дзы хицæн кæнын. Текстмæ гæсгæ Хуры системæйы схемæ аразын æмæ уымæ</p>

		системайы тыххэй (Снукьаты Н. чиньг «Дуне нэ алфамблей»-мэ гэгсгэ).	гэгсгэ тексты мидис дзурын. Текстмэ гэгсгэ диалог аразын, аивгәнән-нывәфтыд мадзәлттәй пайда кәнгәйә.
20.	Әвзәдҗы аивадон-нывгәнән мадзәлттә	Метафорә. Перифраз. Аллеҗори.	Эпитет әмә метафорә абарын әмә сә хицәндзинәдтә иртасын. Эпитет заггыны фәрәзтә зоньн. Тексты эпитеттә арын әмә сын сә стилистикон функцитә әмбарын кәнын. Перифразән текстәй дәнцәгтә хәссын, йә арәзт ын әмбарын. Эпитет, перифраз әмә персонификацийы тыххэй зоньндзинәдтә ныффида кәнын фәлтәрантә әххәст кәнын.
		<i>Фәлхат кәнын</i> Әрхәцән нысәнттә хуымәтәг әмә вазыгдҗын хъуыдыйәдты. Вазынгдҗын хъуыдыйәдты синтаксисон әвзәрст.	Тексты арәзт уынын, хуымәтәг әмә вазыгдҗын хъуыдыйәдтә кәрәдзийә хицән кәнын. Әрхәцән нысәнтты әвәрд әмбарын кәнын. Рәдыдтытә раст кәнынмә арәхсын. Хъуыдыйәд структурон хәйттыл дих кәнын зоньн.
		<i>Ныхасы рәзт</i> Хуры системә. Скъуыддзаг таураггәй «Нарты әмбырд». Ахуырадон текст Хуры системә ахуыр кәнын историйы тыххәй*.	Кадегәй скъуыддзаг кәсын, йә мидисимә баст фәрстытән дзуапп дәттын. Кадегәй скъуыддзадҗы аивадон-нывгәнән мадзәлтты функциты тыххәй дзурын. Кадегәй скъуыддзагән лексикон-фразеологион анализ кәнын. Хуры системә ахуыр кәнын историйы тыххәй текстән пьлан аразын. Пьланмә гэгсгә тексты мидис дзурын. Тексты тезистә фыссын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттә кәсын әмә сә зәрдыл дарын.

21.	Æвзаджы аивадон-нывгæнаен мадзæлттæ	<p>Антитезæ. Параллелизм. Градаци.</p>	<p>Антитезæ, параллелизм æмæ градацийы тыххæй раиртæст ахуыр кæнын. Раиртæсты мидис дзурынмæ араехсын. Антитезæ æмæ антонимийы бастдзинад уынын. Антитезæйы арæзт æвзарын. Антитезæйы стилистикон функцитæ зонын æмæ дзы ныхасы мидаг пайда кæнын. Параллелизмы фæзынд тексты уынын æмæ йын йæ ахадын-дзинад зонын. Градаци æмæ синонимийы бастдзинад æвзарын. Градацийы фæзынд бæлвырд тексты арын æмæ йæ равдисынмæ араехсын. Зонындзинæдтæ æмæ араехстдзинæдтæ фидар кæныны тыххæй фæлтæраентæ æххæст кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Вазыгджын дзырдты растфыссынад. <i>Æмхъæлæсонты къордты</i> растфыссынад.</p>	<p>Вазыгджын мивдисджыты сконд зонын. Вазыгджын мивдисджыты растфыссынад фæлхат кæнын. Вазыгджын дзырдты арæзт æвзарын. Вазыгджын дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын. Рæдыдтытæ раст кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Хуры системæ. Ирон æмæ дыгурон фольклорон уацмыстæй скъуыддзæгтæ. Ахуырадон текст Галактикæйы тыххæй*.</p>	<p>Фольклорон уацмыстæй скъуыддзæгты мидис æмбарын. Лæвард дзырдтæй пайда кæнгæйæ, дыгурон текстты мидис иронау дзурын. Ирон тексты мидис дыгуронау радзурын фæлварын, æмхуызон æмæ хицæн дзырдтæ иртасын. Текстты аивадон-нывгæнаен мадзæлтты ахадындзинад раргом кæнын, дæнцæгтæ хæссын. Иу текстæн аннотаци фыссын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.</p>
22.	Контролон куыст		

Текст (5 сах.)			
23.	Текст. Тексты сәйраг миниуджытә	Тексты әмбарынад. Тексты сәйраг миниуджытә. Тексты хәйтты бастдинады хуызтә: цәгон бастдинад, параллелон бастдинад.	Тексты тыххәй уац кәсын әмә йын йә мидис әмбарын. Тексты тыххәй уацән анализ кәнын, раиртәстытәән әндәр дәнцәгтә хәссын. Наукон уацән конспект кәнын әмә йә фыссын. Конспектмә гәсгә тексты тыххәй дзурын, йә сәйраг миниуджытә нымайын. Ахуырадон текстәән анализ кәнын, тексты хәйтты ахсәән ахастытә иртасын. Тексты хәйтты бастдинады хуызтә бәрәг кәнын әмә аргументтә хәссын.
		<i>Фәлхат кәнын</i> Әрхәцән нысәнттә хуымәтәг әмә вазыгджын хуыдыдәдты. Зәгъинадгы хуызтә.	Вазыгджынгонд хуыдыдәд вазыгджын хуыдыдәдәй иртасын. Хуыдыдәд вазыгджын кәныны мадзәлттә фәлхат кәнын. Иртәстгонд уәнгтә әмә әмхуызон уәнгтимә әрхәцән нысәнттә әвәрын зонын. Вазыгджын хуыдыдәды анализы схемәйә пайда кәнын. Зәгъинадгы хуызтә фәлхат кәнын. Хуымәтәг, вазыгджын әмә амад зәгъинагты миниуджытә зонын.
		<i>Ныхасы рәзт</i> Космос. Ахуырадон текст «Антикон ахуыргәндтә космосы тыххәй»*. Әмдзәвгә «Бестау» (Хъодзаты Ә.).	Текст кәсын, сәйраг хуыдыдәд әвдисәг хуыдыдәдтә арын. Тексты конспект фыссын. Антикон ахуыргәндты тыххәй текстмә хәстәг дзурын, вазыгджын хуыдыдәдтәй пайда кәнгәйә. Тексты мидисимә баст фәрстытәән әххәст дзуәппытә дәттын. Фәрстытәәм гәсгә полилог аразын әмә йә рольтәм гәсгә дзурын.

24.	Текст	Тексты хайтты бастдинады хуызта: цагон бастдинад, параллелон бастдинад.	Наукон уацан конспект канын амае йае фыссын. Конспектмае гасгае тексты тыххай дзурын, йае сайраг миниуджытае нымайын. Ахуырадон текстан анализ канын, тексты хайтты ахсаен ахастытае иртасын. Тесты хайтты бастдинады хуызтае баераг канын амае аргументтае хассын.
		<i>Фалхат канын</i> Конспект фыссыны агдаугтае. Цитатае. Хуыдыйады амхуызон уангтае.	Конспекты амбарынад зардыл лаууын канын. Конспекты миниуджытае нымайын. Текст конспект канынмае арахсын. Фалтаренай хуыдыйаедтае амхуызон уангтимае фыссын, амхуызон уангты ахсаен бастдинадтае баераг канын. Архацаен нысантты авард амбарын канын.
		<i>Ныхасы рает</i> Нае баесты сагыастае... Джыккайты Ш. уацтаеи скъуыддазэгтае.	Тексты темае амае идеяе баераг канын, хи хуыды амбарын канын, аргументтае хассын. Тексты айвганан-нывафтыд мадзэлттае арын, сае хуыз сын баераг канын. Тексты мидис цыбыртаеи дзурын. Текстмае фарстытае даеттын. Каерадзи фарстытаен дзуап даеттын.
25.	Текст	Тексты структура. Тексты темае. Микрогемаеи амбарынад. Тексты логикон-мидисон бастдинады мадзэлттае.	Тексты араезты тыххай наукон уац касын амае йын йае мидис авзарын. Раиртаестмае гасгае даенцагтае хассын. Раиртаестан конспект фыссын. Уацмысаеи скъуыддаджы логикон-мидисон бастдинады мадзэлттае баераг канын.
		<i>Фалхат канын</i> Аивадон-нывафтыд мадзэлттае. Бираенысаниуагад.	Уацмысаеи скъуыддаджы троптае амае стилистикон фигуратае агурын. Тексты тропты ахадындинад амбарын, даенцагтае хассын. Дзырдты нысаниуджытае баераг канын.

		<p><i>Ныхасы рæст</i> Нæ бæсты сагъæстæ... Скъуыддзаг поэмæйæ «Æфхæрдты Хæсанæ» (Къубалты А.).</p>	<p>Дзырдуаты фæрцы дзырдты нысаниуджытæ бæрæг кæнын. Уацмысы темæ бæрæг кæнын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Текст пъланмæ гæсгæ æвзарын.</p>
26.	Абзац	<p>Тексты структурон хæйттæ. Тексты темæ æмæ микротемæ. Абзацы мидис æмæ йæ арæст. Абзацы миниуджытæ.</p>	<p>Тексты структурон хæйттæ хицæн кæнын. Стыр æмæ чысыл текстты арæзты хицæндзинæдтæ зонин. Темæ æмæ микротемæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Абзацы æмбарынад ахуыр кæнын. Абзацы арæст æвзарын. Тексты дих абзацтыл æвзарын, алы абзацæн дæр йæ миниуджытæ бæрæг кæнын. Фæлтæрæнтæ æххæст кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйтты æвæрст. Дзырдарæзты хуызтæ. Тексты стилистикон-синтаксисон анализ.</p>	<p>Дзырдтæн морфологион анализ кæнынмæ арæхсын. Дзырдтæ нихасы хæйттæм гæсгæ дих кæнын зонин. Дзырды арæст бæрæг кæнын, морфемæтæ æмæ аффикстæ хицæн кæнын. Лексикон фæлхаткæнынад æмæ грамматикон фæлхаткæнынады фæзындтæ текстты амонын æмæ дæнцæгтæ фыссын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Олимпæг хъæзтытæ. Ахуырадон текст Олимпæг хъæзтыты фæзынды тыххæй*. Цыбыр текст Олимпæг хъæзтыты атрибутикæйы тыххæй*.</p>	<p>Олимпæг змæлды тыххæй текстты мидис æмбарын æмæ дзы ног информаци хицæн кæнын. Тексты темæ æмæ сæйраг хуыды бæрæг кæнын. Тексты тезистæ фыссын. Тезистæм гæсгæ текстты мидис дзурын. Олимпæг хъæзтыты тыххæй цыбыр хуысынгæнинагтæ цæттæ кæнын æмæ сын презентаци кæнын.</p>
27.	Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн	<p>Синтаксисы иуæгтæ. Вазыгджын синтаксисон æнæхъæны æмбарынад. Вазыгджын синтаксисон æнæхъæны</p>	<p>Синтаксисы иуæгтæ зонин æмæ сæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Вазыгджын синтаксисон иуæг вазыгджын хуыдыдæй хицæн кæнын.</p>

		<p>миниуджытæ, бастдзинады фæрæзтæ æмæ йæ хайтты æхсæн ахастытæ.</p>	<p>Вазыгджын синтаксисон иуæджы тыххæй уацимæ зонгæ уын æмæ йæ æвзарын.</p> <p>Вазыгджын синтаксисон иуæджы миниуджыты тыххæй ныхас кæнын æмæ сын тексты дæнцæгтæ агурын.</p> <p>Текстæй вазыгджын синтаксисон иуæг фыссын æмæ йæ дæнцæгмæ гæсгæ æвзарын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Текст. Вазыгджын хъуыдыйады анализы схемæ. Вазыгджын дзырдты растфыссынад.</p>	<p>Текст структурон хайттыл дих кæнын.</p> <p>Абзацтæн анализ кæнын.</p> <p>Вазыгджын хъуыдыйады миниуджытæ фæлхат кæнын.</p> <p>Вазыгджын хъуыдыйады хайтты æхсæн бастдзинады фæрæзтæ, бастдзинады хуызтæ, ахастытæ бæрæг кæнынмæ арæхсын.</p> <p>Вазыгджын дзырдтæн орфографион æвзæрст кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Олимпæг хъæзтытæ. Ахуырадон текст «Олимпæг хъæзтытæ»*. Дзаболаты Х. æмдзæвгæ «Ацæмæз».</p>	<p>Ирыстоны олимпæг чемпионы тыххæй информаци исын æмæ йæм хи зоньндзинадтæй æфтауын.</p> <p>Фæрстытæм гæсгæ диалог саразын æмæ йæ рольтæм гæсгæ дзурын.</p> <p>Диалоджы этикетон фразæтæй пайда кæнын.</p> <p>Æмдзæвгæйы аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлттæ æмæ стилистикон фигурæтæ арын æмæ сæ барын.</p>
Ныхасы хуызтæ (2 сах.)			
28.	Ныхасы хуызтæ. Таурагъ. Æрфыст	<p>Ныхасы хуызты тыххæй иумæйаг зонинагтæ.</p> <p>Ныхасы хуызтæ: таурагъ, æрфыст, тæрхон.</p> <p>Таурагъон нихасы миниуджытæ.</p> <p>Таурагъон нихасы композицион хицæндзинадтæ.</p> <p>Æрфыст кувд нихасы сæрмагонд хуыз.</p>	<p>Ныхасы хуызты тыххæй зоньндзинадтæ активизаци кæнын.</p> <p>Ныхасы хуызты тыххæй раиртæст кæсын æмæ йын скъуыддзæгтæй дæнцæгтæ хæсын.</p> <p>Текстты нихасы хуыз бæрæг кæнын æмæ аргументты фæрцы хи цæстæнгас фидар кæнын.</p> <p>Таурагъон тексты композицион миниуджытимæ зонгæ кæнын æмæ сын скъуыддзæгтæй дæнцæгтæ хæссын.</p> <p>Æрфысты тыххæй раиртæст кæсын æмæ йын йæ мидис æвзарын.</p>

		<p>Æрфысты нысан. Æрфысты композици æмæ æвзагон хицæндзинаедтæ.</p>	<p>Æрфысты миниуджытæ нымайын, дæнцæгтæ хæссын. Æрфысты композицийы миниуджытæ æвзарын, тексты сын дæнцæгтæ арын. Æрфысты тыххæй зонындзинаедты бындурыл арæхстдзинаедтæ рæзын кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Тексты хайтты бастдинады хуызтæ æмæ мадзæлттæ. Аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлттæ.</p>	<p>Тексты миниуджытæ амонь, дзуапп дæнцæгты фæрцы фидар кæнгæйæ. Тексты хайтты бастдинады хуызтæ æмæ фæрæзтæ æвзарын. Таурæгъæй скъуыддзæджы арын аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлттæ æмæ сын сæ хуыз бæрæг кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> Удварны хæзнатæ. Скъуыдзæгтæ журнал «Ногдзау»-æй, «Ирон æмбисонды хабæрттæ»-й, Багаты Л. радзырдæй «Уæлладжыры комы», Нарты кадагæй. Гæдиаты С. миниатюрæ «Уалдзæг Ирыстонь». Цомайты Р. æмдзæвгæ «Уалдзæг».</p>	<p>Цыбыр текстты мидисыл нихас кæнын, цавæр хорз миниуджытыл сæ цæуы нихас, уый æвзарын. Тексты мидис нихасы хуызимæ æмæ стилимæ куыд баст у, уый амонь. Кадагæй скъуыддзæджы таурæгъон нихасы миниуджытæ арын æмæ сæ кæсын. Скъуыддзæджы мидис текстмæ хæстæг дзурын. Барын уалдзæджы æрфыст дыууæ уацмысы, сæ хицæндзинаедтæ æмæ сæ нумæйаг миниуджытæ сын бæрæг кæнын. Таурæгъæй æнæзонгæ дзырдтæ фыссын, сæ нысаниуæг сын бæрæг кæнын. Æрфысты тыххæй зонындзинаедтæй пайда кæнгæйæ, фыссын нывæцæн-миниатюрæ.</p>
29.	Ныхасы хуызтæ. Тæрхон	Ныхасы хуызты мидисы, композицийы, æвзагон мадзæлтты абарст. Текст-тæрхон. Йæ сæйраг миниуджытæ.	<p>Ныхасы хуызтæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Ныхасы хуызты структурон æмæ æвзагон хицæндзинаедтæ зоньн. Ныхасы хуызты мидисон хицæндзинаедтæ æмбарын. Текст-тæрхоны арæст æмæ æвзагон миниуджытæ анализ кæнын.</p>

			Тексты-тәрхоны миниуджытә агурын әмә аргументтә хәссын.
		<i>Фәлхат кәнын</i> Таурәгъон ныхас. Әрфыст. Вазыгджын хъуыдыйәдты структурон схемәтә.	Таурәгъон әмә әрфыстон ныхасы миниуджытә фәлхат кәнын. Таурәгъон әмә әрфыстон ныхасы миниуджытә тексты арын әмә сә амонын. Вазыгджын хъуыдыйәдтә әвзарынмә арәхсын.
		<i>Ныхасы рәзт</i> Удварны хәзнатә. Скъуыддзаг Джыккайты Ш. уацәй «Бурсамдзели». Скъуыддзаг Дзиццойты Ю. уацәй «Дыууә ныхасы къуыдайраг диалекты тыххәй».	Наукон әмә ахуырадон тексты миниуджытә иртасынмә арәхсын. Текст кәсын әмә йын йә стиль, йә ныхасы хуыз бәрәг кәнын. Нывәцән-тәрхон дзургайә әмә фысгәйә аразынмә арәхсын.
Ныхасы стильтә (3 сах.)			
30.	Ныхасы стильтә. Наукон стиль	Ныхасы стильты тыххәй нумәйаг зонинагтә. Ныхасы стильты дих. Стилы бастдзинад тексты жанрима. Наукон стиль. Наукон стили сәйраг миниуджытә.	Ныхасы стильты тыххәй зониндзинадтә зәрдыл ләууын кәнын. Ныхасы стильтә нымайын. Ныхасы стильты сәйраг хицәндзинадтә бәрәг кәныныл архайын. Наукон стили тыххәй уац кәсын әмә йә абзацгай әвзарын. Наукон стили тыххәй текстән конспект кәнын. Конспектмә гәсгә наукон стили сәйраг миниуджыты тыххәй хъусынгәнинаг (цыбыр доклад) кәнын. Ләвәрд текстты наукон стили миниуджытә арын әмә дәнцәгтә хәссын.
		<i>Фәлхат кәнын</i> Антоними. Лексикон фәлхаткәнынад. Хъуыдыйады уәнгтә.	Наукон стиләй скъуыддзаг кәсын әмә йын йә сәйраг хъуыдытә тезисты хуызы фыссын. Антонимий фәзынды тыххәй ног информации хицән кәнын. Ләвәрд хъуыдыйәдтән синтаксисон анализ кәнын.

		<p><i>Ныхасы рæст</i> «Нæ бæсты сагъæстæ...» Ахуырадон тест наукон стили тыххæй*. Скъуыддзаг Бесолты Е. «Антонимты дзырднат»-ы разныхасæй. Скъуыддзаг Дзодзыккаты З. уацæй «Ирон фæндыр»-ы фразеологийы тыххæй».</p>	<p>Пълан аразыны алгоритм зæрдыл лæууын кæнын. Пъланты хуызтæ нымайын. Текстæн пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ конспект фыссын. Наукон стили дзургæ формæйæ пайда кæныныл ахуыр кæнын, цыбыр доклад кæнын.</p>
31.	<p>Ныхасы стилитæ. Публицистикон стиль. Официалон-хъуыддагон стиль</p>	<p>Публицистикон стили мидисон, структурон æмæ æвзагон миниуджытæ. Публицистикайы жанртæ. Официалон стили хицæндзинад иннæ стилитæй. Официалон текстты хуызтæ. Официалон стили структурон æмæ æвзагон миниуджытæ.</p>	<p>Публицистикон стили тыххæй иумæйаг зонинагтæ зæрдыл лæууын кæнын. Публицистикон стили мидисон миниуджытæ æвзарын, тексты сын дæнцæгтæ арын. Публицистикайы нысан æмæ йæмæ баст æвзагон миниуджытæ бæрæг кæнын, дæнцæгты фæрцы сæ фидар кæнын. Публицистикон жанртыл ныхас кæнын, сæ структурон хицæндзинадтæ сын æвзарын. Публицистикон текстæн анализ кæнынмæ арæхсын. Официалон гæххæтыты хуызтæ хицæн кæнын. Официалон гæххæттытæ фыссынмæ арæхсын. Бардзырды структурæ æмæ æвзаг анализ кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Тексты миниуджытæ. Ныхасы хуызтæ. Вазыгджын хъуыдыйады бастдинады хуызтæ æмæ фæрæзтæ.</p>	<p>Тексты сæйраг миниуджытæ фæлхат кæнын. Тексты миниуджытæ скъуыддзæгты агурын æмæ сæ æвдисын. Тексттæн сæ нихасы хуыз бæрæг кæнын æмæ дæнцæгтæ хæссынмæ арæхсын. Вазыгджын хъуыдыйады æвзарыны арæхстдинадтæ фидар кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæст</i> «Нæ бæсты сагъæстæ...» Скъуыддзæгтæ газет «Рæстдинад»</p>	<p>Текст кæсын, зонгæ æмæ ног информаци дзы амонын. Текст структурон хæйттыл дих кæнын. Текстты темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын.</p>

		æмæ журнал «Мах дуг»-æй Официалон гæххæттыты хуызæгтæ.	Текстæн пылан аразын. Пыланмæ гæсгæ тексты мидис радзуринмæ арæхсын.
32.	Ныхасы стильтæ. Аивадон стиль. Дзургæ нихасы стиль Мигъты уацары згъоргæ-лидзгæ мæй Цæрукъаты А.	Аивадон стили миниуджытæ. Дзургæ нихас куыд литературон æвзаджы дзургæ форма.	Аивадон стили миниуджытæ сбæрæг кæнын. Аивадон стили миниуджытæ лæвæрд тексты агурын æмæ сæ амоньн. Дзургæ нихасы стили миниуджытæ бæрæг кæнын. Дзургæ нихасы миниуджытæ лæвæрд тексты агурын æмæ сæ амоньн.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Терминтæ. Аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлтгæ.	Текстæн стилистикон анализ кæнынмæ арæхсын. Аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлтты хуызтæ бæрæг кæнын æмæ сæ амоньн.
		<i>Ныхасы рæст</i> Æнцон у æрыгон уæвын? Скъуыддзæгтæ уацмыстæй: «Мæй» (Цæрукъаты А.), «Нарты Сослан» (Хостыхъоты З.), «Æрдузы» (Малиты Х.), «Мæсгуйтæ дзурынц» (Беджызаты Ч.). Скъуыддзаг Гæдиаты Секъайы фыстагæй йæ фырт Цомахъмæ.	Текстæй скъуыддзæгтæ кæсын æмæ сын сæ мидисыл нихас кæнын. Зынаембарæн дзырдтæ фыссын æмæ сын сæ нысаниуæг бæрæг кæнын. Тексты мидисмæ фæрстытæ дæттын. Кæрæдзи фæрстытæн дзуапп дæттын. Текстæн пылан аразын. Фыстаг фыссын.
33.	Контролон куыст.		

Сæйраг домæнтæ 11-æм къласы скъоладзауты зоньндзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæм

Скъоладзаутæ хъуамæ зоной:

- синтаксисы сæйраг иуæгтæ: дзырдаст, хъуыдыйад (хуымæтæг æмæ вазыгджын), текст;
- иуварсыг æмæ дыварсыг хъуыдыйæдтæ, иуварсыг хъуыдыйæдты хуызтæ, сæ грамматикон арæст, сæ функцитæ;
- хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ, бавæргæ æмæ бахæсгæ арæзтытæ, иртæстгонд уæнгтæ кæрæдзийæ иртасын;

- бабæтгæ æмæ домгæ бастдинады хуызтæ;
- вазыгджын хъуыдыйады арæзт æмæ хуызтæ;
- комкоммæ æмæ фæрссаг ныхасы арæзт;
- цитатæ;
- аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ: троптæ æмæ стилистикон фигуратæ;
- ныхасы хуызтæ æмæ ныхасы стилитæ, сæ арæзт æмæ миннуджытæ;
- монологон ныхас;
- этикетон фразæтæ æмæ æвзагон штамптæ;
- диалектон æмæ ныхасыздæхтон хицæндзинæдтæ (лексикон, фонетикон æмæ грамматикон);
- ирон æмæ дыгурон диалектты иуæй-иу лексикон-грамматикон хицæндзинæдтæ;
- текстты арæзт;
- æрхæцæн нысæнттæ æмæ сæ функцитæ;
- грамматикон æвзæрстыты хуызтæ.

Скъоладзаутæ хъуамæ арæхсой:

- диалогтæ райдайынмæ æмæ диалоджы архайынмæ;
- ныхас æгъдауыл аскъуыддзæг кæнынмæ, информаци исынæн алы мадзæлттæй пайда кæнынмæ;
- хъуыды логикон æгъдауæй раст арæзт фразæтæй æмбарын кæнынмæ;
- текстæй хатдзæг кæнынмæ;
- быцæу ныхас аразынмæ, этикетон фразæтæ æмæ æвзагон штамптæй пайда кæнынмæ;
- диалоджы мидис монологон ныхасы æвдисынмæ;
- текстмæ хъусгæйæ, диалекттæ æмæ ныхасыздæхты хицæндзинæдтæ амонынмæ;
- ирон диалекты алыхуызон ныхасыздæхтытыл æмæ дыгурон диалектыл фыст текстты мидис æмбарын кæнынмæ;
- дзырдтæ æмæ хъуыдыйæдты алы хуызтæ æвзарын æмæ сæ пайда кæнынмæ;
- текстты структурæ æмæ стиль ивынмæ;
- текстæн конспект, тезистæ, рецензи, аннотаци, пълан фыссынмæ;
- алыхуызон сфæлдыстадон тексттæ фыссынмæ газетмæ: уац-хъусынгæнинаг, портретон очерк, сочинени-æрфыст, сочинени-тæрхон; фыстæг-таурæгъ, фыстæг-æрфыст;
- ирон æвзаджы лексикон-грамматикон мадзæлттæй, уыимæ аивадон-нывгæнæн фæрæзтæй дæр пайда кæнынмæ;
- хъуыддаджы гæххæттæ фыссынмæ: автобиографи, курдиат, характеристикæ;
- текстæн лексикон-грамматикон, стилистикон, лексикон-фразеологикон æмæ пунктуацион анализ кæнынмæ.